

Nr 116.

Ankom till riksdagens kansli den 1 augusti 1914 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statsbidrag till kostnaderna för lantmåteriförrättningar.

(2:a avd.)

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 19, hava herrar *Lundgren* och *Molin* i Dombäcksmark hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta utreda i vad mån och under vilka villkor staten bör bidraga i kostnaderna för lantmåteriförrättningar samt för riksdagen framlägga det förslag, som av utredningarna kan föranledas.

Till stöd härför hava motionärerna åberopat motiveringen till en vid innevarande års första lagtima riksdag inom andra kammaren väckt motion, nr 51, med enahanda hemställan; varande berörda motivering av följande lydelse:

»Allmän är klagan bland landets jordbrukande befolkning över de dryga kostnaderna för lantmåteriförrättningar, och det med rätta. Visserligen har ju genom den av riksdagen år 1909 beviljade löne-regleringen för lantmåteristaten kostnaderna för allmänheten härvidlag reducerats med cirka 33 procent, men detta av den stora allmänheten landet runt med sådan förväntan motsedda förslag har så långt ifrån visat sig motsvara de förhoppningar, som denna allmänhet fäst vid detsamma, att det fast hellre väckt en allmän känsla av besvikenhet och missnöje, och detta är ju föga att förundra sig över, då man tar i betraktande, att för närvarande inemot en miljon

kronor årligen utgå av enskilda jordbrukare i form av arvoden till lantmätare. Den senast utkomna statistiken utvisar nämligen, att summan av utbetalda arvoden för förrättningar, varå förordnanden meddelats, utgjort:

år 1908	kronor 1,353,426
» 1909	» 1,225,259
» 1910	» 1,011,227
» 1911	» 898,838
» 1912	» 989,172

Under sistnämnda år uppgingo statsverkets samtliga omkostnader för lantmäteriväsendet i riket till kronor 569,200. Totalkostnaden belöpte sig alltså till kronor 1,558,372, varav staten bidrog men cirka 36,5 %, allmänheten med inemot 63,5 %.

Det olämpliga och orättvisa uti, att så avsevärda summor utgå av enskilda för av statens tjänstemän utförda förrättningar, är uppenbart. Lantmätarnas verksamhet tillgodoser icke blott enskildas intressen, utan också i minst lika hög grad ett statsintresse. Särskilt i den mån som deras verksamhet avser att genom jorduppdelning realisera ökade möjligheter för det mindre jordbrukets framkomst i vårt land, måste densamma sägas tjäna ett verkligt livsintresse för staten, för vars tillgodoseende denna i vår tid med alla till buds stående lämpliga medel borde söka medverka. Det kan heller aldrig vara med rättvisa och billighet förenat, att landets jordbrukande befolkning, som i likhet med andra samhällsklasser deltagar i alla andra statens ämbets- och tjänstemäns löner, skall, så snart det gäller en tjänstemannakår, med vilken denna befolkning företrädesvis har att göra, ensam bära de tyngsta bördorna för densammas avlöning. Vi kunna föreställa oss, vilken storm av indignation, som skulle låta höra sig, om tilläventyrs tullstatens avlöningsförhållanden voro analoga med lantmäteristatens. De nu dryga, för enskilda alldeles orimliga lantmäterikostnaderna, synas oss också utgöra ett hinder för jorduppdelningen, egnahemsrörelsen och kolonisationen, om den sistnämnda någon gång kan tänkas få en önskvärd omfattning. Om det nuvarande systemet är avsett att på landsbygdens befolkning verka återhållande, så att förrättningar ej i onödan begäras, synes det oss, att staten härutinnan tillgripit alltför

kraftiga medel. Det förefaller, som om andra medel skulle kunna utfinnas för att nå detta syftemål.

Vår mening är nu den att söka få staten att bidra med det väsentligaste i lantmätarnas arvoden enligt gällande lantmäteritaxa. Rättvisan synes oss kräva, att staten med minst $\frac{2}{3}$ bidrager i såväl lantmätarnas som godemännens arvoden över hela linjen både vad beträffar dessa arvoden i och för sig och resekostnaderna, och torde, därest denna princip sloge igenom, det nu utgående särskilda anslaget till lantmätarnas tjänsteresor kunna indragas.

I detta sammanhang kan också förtjäna att påpeka det lämpliga uti, att i samband med skiftesstadgans nu pågående omarbetning även frågan om ändring i gällande lantmäteritaxa toges under omprövning.»

Allt sedan lantmäteriet i mitten av 1700-talet — från att hava varit ett statsorgan för landets geometriska och geografiska kartläggning samt för skattdelningar och jordrannsakingar m. m. — erhöll såsom sin alltmera överhandtagande uppgift att besörja jorddelningar åt enskilda, hava intill senaste tid jordägarna ensamma fått vidkännas kostnaderna för dessa förrättningar liksom även för övriga lantmäteriatgärder, såsom ägoutbyten, rågångsutstakningar, väg- och hägnadsdelningar o. s. v. En förordning om ersättning för dylika privata förrättningar, den första lantmäteritaxan, utfärdades år 1730. Denna lantmäteriverksamhet för enskildas räkning har, naturligt nog, från början icke framstått såsom något statsintresse, där ekonomiskt understöd från det allmännas sida kunnat anses påkallat.

Historik.

Emellertid hava förhållandena härvidlag efter hand undergått en utveckling, alltsedan, under mitten av nästföregående århundrade, nyare skiftesgrundsatser börjat göra sig gällande och staten, i sammanhang därmed, funnit ett allt verksammare ingripande i jorddelningsväsendet vara med dess uppgift och intresse förenligt. År 1757 utkom den första storskiftesstadgan, inom kort följd av åtskilliga andra sådana, varefter jorddelningsmetoderna allt mer fullkomnades genom förordningar om enskiften och om laga skifte samt rörande hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring. Åt jorddelningsväsendet ägnades sålunda en oavlätlig uppmärksamhet i lagstiftningsväg. I fråga om ekonomiskt understöd från statsverkets sida blev däremot länge föga åtgjort. Härvid kan antecknas, att sedan början av 1800-talet utgått mindre bidrag till utflyttning

vid skifte, år 1906 höjt till hälften av beräknad utflyttningskostnad. Vidare har staten bekostat storskifte å inägorna och bydelning å skogsmarken till ett flertal socknar i Kopparbergs län och bidragit till kostnaderna för laga skiften inom vissa socknar i Norrbottens län. Skiftesverksamheten inom Gotlands län understöddes genom på sin tid av staten besörjd skifteslagsindelning och utförda s. k. mönsterskiften. Slutligen kan anmärkas, att kostnaden för vägdelning enligt 1891 års lag i viss utsträckning bestrides av statsverket.

I allmänhet har dock bibehållits såsom princip, att jordägarna haft att själva bekosta lantmåteriförrättningarna, en grundsats, som förblev rådande, ända till dess lantmåteristatens omorganisation år 1909 genomfördes.

*Nu gällande
ordning.*

Såsom motionärerna erinra, bereddes genom den i sammanhang med nämnda omorganisation av och lönereglering för lantmåteristaten den 23 december 1909 utfärdade nya lantmåteritaxan betydande lindringar i jordägarnas kostnader för lantmåteriförrättningar. Den nya taxan har nämligen, såsom känt är, åvägabragt en nedsättning av lantmätarnas arvodesbelopp, som i genomsnitt belöper sig till en tredjedel av de arvoden, som skulle utgå enligt 1881 års, närmast förut gällande taxa. En ytterligare fördel vann allmänheten därigenom, att sänkningen beträffande sådana vanligen förekommande lantmåterigöromål som mätning, gradering och delning gjordes ej obetydligt större än sagda tredjedel.

Nu berörda nedsättningar i lantmåteritaxan avsågo visserligen endast arvodena för utförda *förrättningar*, icke de till lantmätarna utgående *reseersättningar*, men i själva verket kom den i samband med omorganisationen genomförda distriktindelningen att medföra en avsevärd nedsättning jämväl i kostnaden för lantmätares förrättningsresor, en minskning, som beräknats i genomsnitt hava uppgått till minst en tredjedel av förut för ändamålet utgående belopp. Därjämte beviljades ett anslag av 30,000 kronor till bestridande av kostnaderna för vissa av distriktslantmätare företagna tjänsteresor, vilket anslag därefter årligen utgått, ehuru detsamma på grund av mindre ändamålsenliga bestämmelser kommit till endast ringa användning.

Då statsmakterna sålunda frångått den förut följda grundsatsen i avseende å lantmåterikostnaderna, läser detta få anses bland annat bero på en allt mer framträdande insikt om jorddelningsväsendets

betydelse ej blott för jordbruksnäringen utan även, mer eller mindre omedelbart, för det allmänna. Genom jorddelningarna har det rika kartmaterial kommit till stånd, som förvaras i våra lantmäteriararkiv och som oupphörligt finner användning för offentliga ändamål. På detta av jordbrukarna bekostade kartverk byggas de geografiska och statistiska kartorna, varjämte detsamma, tillika med jordeboken, ligger till grund för det nya jordregistret, som ju, även det, är ämnat att tjäna ett statligt ändamål av synnerlig vikt.

Samtidigt med den sålunda genomförda minskningen i jordägarnas utgifter för lantmäteriförrättningar, blev genom ovannämnda lönereglering vederlag för inkomstminskningen berett lantmätarna genom däremot svarande, av statsmedel utgående löner och arvoden i enlighet med grunder, för vilka här ej behöver närmare redogöras.

De lindringar i allmänhetens kostnader för lantmäteriändamål, som sålunda hittills genomförts, finna motionärerna emellertid icke tillräckliga. I motionen göres gällande, att staten i betydligt ökad proportion bör bidraga till nämnda kostnader, i vilket avseende motionärerna närmast uttala sig för en fördubbling av statens nuvarande bidrag till lantmäteriväsendet.

Utskottet.

Utskottet finner för sin del den ifrågavarande framställningen vara förtjänt av synnerligt beaktande. Då motionärerna göra gällande, att ett starkt missnöje råder och allmänt klagomål förspörjes över lantmäteriförrättningarnas dyrhet, även efter de lättnader därutinnan, som 1909 års taxa medförde, är detta ett påstående, som icke läser kunna helt tillbakavisas. I allmänhet torde nämligen, såsom här nedan skall något beröras, nämnda förrättningar fortfarande i en allt för hög grad betunga de däri deltagande jordägarna.

I likhet med motionären anser utskottet sålunda starka billighetsskäl tala för ett fortskridande på den en gång inslagna vägen av en genom statens mellankomst möjliggjord, efter hand genomförd avlösning av jordbrukets nuvarande onera för lantmäteriet. Men därjämte synes en dylik, i allt större utsträckning genomförd förändring av lantmätarnas tjänsteinkomster från huvudsakligen privata arvoden enligt taxa för varje särskild förrättning till fast avlöning av staten, vara en av förhållandenas egen natur betingad, konsekvent utveckling av det 1909 införda blandade avlöningssystemet med dess, principiellt sett, tämligen godtyckligt valda proportionssiffra för statsbidragets storlek.

Även bortsett därifrån, att inom näringslivets alla områden kraven på stöd och omvårdnad från statsmakternas sida blivit allt mera erkända, har nämligen, såsom ovan framhållits, lantmäteriets uppgift numera avsevärt vidgats samt blivit för *samhället* betydelsefullare än tillförne, då tillgodoseendet av enskilda lantushållningsändamål var det avgjort övervägande intresset. Redan förut har vidrörts den jämväl av motionärerna framhållna synpunkten, att skiftesverket tillför staten ett i mån av sin tillväxt allt värdefullare och i flera hänseenden outhärligt material i kartor och ägobeskrivningar. Än vidare torde det vara ett obestridligt statsintresse, att de fastigheter, som uppstå vid jords delning, bliva utbrutna i enlighet med laga föreskrifter och på ett för rättssäkerheten fullt be tryggande sätt.

Det är emellertid ej blott ökad trygghet i jordbesittningsförhållandena, som det allmänna har att vinna av ett ändamålsenligt ordnat jorddelningsväsende. Ett sådant framstår därjämte i allt högre grad såsom en, särskilt för lantbefolkningen socialt betydelsefull angelägenhet, i det att därigenom möjliggöres det intensivare utnyttjande av landets jordområde, som numera av statsmakterna eftersträvas. Då staten på allt sätt söker främja uppkomsten av småbruk, synes det otvivelaktigt, att delning i önskvärd omfattning och, där sådant kan vara lämpligt, jämväl sammandragning av enskilda jordägares odlade områden liksom ock en alltmera utsträckt kolonisation av den ouppodlade jorden, i icke oväsentlig mån borde kunna underlättas, ifall ett mindre kostsamt och tungt jorddelningsförfarande stode de förrättningsökande till buds.

En betydelsefull åtgärd i denna riktning vidtogs visserligen vid innevarande års första riksdag, då ovanberörda anslag till lantmätares tjänsteresor utsträckts att avse icke blott ersättning för resa ända fram till förrättningsstället utan ock, vid jordavsöndringar för obemedlade och mindre bemedlades räkning, själva *förrättningsarvodet*.

Emellertid anser utskottet, att även om jordavsöndring torde vara den vanligaste formen för upplåtelse av mindre jordområden, behov av lindring i avseende å förrättningskostnaderna jämväl föreligger i fråga om andra såväl mindre som vidlyftigare lantmäteriförrättningar framför allt i fråga om de mest kostsamma slagen därav, nämligen laga skifte och hemmansklyvning. Visserligen torde, med vissa undantag, särskilt beträffande Kopparbergs län med dess från övriga landsdelar avvikande skifteslagstiftning, rikets jord

till allra största delen numera hava undergått laga skifte. Men å andra sidan torde de skiften, som återstå, komma att övergå sådana trakter, där befolkningens ekonomiska bärkraft är tämligen svag, och där det sålunda är av vikt, att ej skifteskostnaderna bliva för dryga. En liknande synpunkt torde vara tillämplig beträffande de delar av landet, där bland de sekundära jorddelningsformerna hemmansklyvning utgör den vanligast förekommande. I trakter, där en långt driven jordsplittring råder, kunna ägilotternas stora antal och spridda belägenhet föranleda förrättningskostnader, vilka icke stå i skäligt förhållande till värdet av den fördel, som genom förrättningen kan vinnas.

Om sålunda, enligt utskottets mening, nu anförda omständigheter innebära tillräckligt vägande skäl för statens övertagande, i vidare mån än hittills skett, av de dryga utgifter för lantmäteriförrättningar, varmed den jordbrukande befolkningen fortfarande betungas, kunde måhända dock — med hänsyn till den korta tid, som förflutit efter den nya lantmäteritaxans tillkomst — någon tvekan råda, huruvida den lämpliga tidpunkten för förnyade reduceringar av lantmäteriarvodena ännu är inne. Då emellertid, såsom känt är, en ny mättningsförordning utarbetats, som för närvarande är föremål för Kungl. Maj:ts granskning, och denna förordning tveksutan, främst på grund av däruti föreslaget modernare system för bestämmande av ägo gränser ävensom skärpta fordringar på ägomätningarnas noggrannhet, i sin mån kommer att föranleda vissa ökade kostnader, vilka staten lär ensam böra vidkännas, har det synts utskottet riktigast, att Kungl. Maj:ts uppmärksamhet redan nu riktades jämväl på den ifrågavarande synnerligen betydelsefulla angelägenheten, som med det snaraste bör erhålla en mera tillfredsställande lösning än den, som vanns genom 1909 års ovanberörda omläggning av lantmäteriarvodena.

Med åberopande av det anförda, och då, enligt utskottets förmenande, förevarande fråga lämpligen torde kunna av Kungl. Maj:t upptagas till omprövning i sammanhang med nämnda förslag till ny mättningsförordning, får utskottet hemställa.

att riksdagen må, i anledning av förevarande motion, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, i vilken mån och på vad sätt ökade statsbidrag till

kostnaderna för lantmäteriförrättningar böra utgå, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, var- till utredningen kan föranleda.

Stockholm den 31 juli 1914.

På jordbruksutskottets vägnar.

D. PERSSON i Tällberg.

Vid slutbehandling inom utskottet av förevarande ärende hava närvarit herrar: Persson, Ericsson, Odelberg, Paulson, Pers, Lindblad, Linders, Andersson, greve Hamilton, Öberg och Kronlund, greve Wachtmeister, Ingeström, Rosén, Ekerto och Tysk.

Reservationer:

av herrar *Ericsson, Odelberg, Paulson, Lindblad, Andersson* och greve *Wachtmeister*, vilka ansett att utskottets yttrande från och med tredje stycket å sid. 5 bort hava följande lydelse:

»Utskottet finner sig icke av motionärernas framställning övertygat om behovet av ytterligare reduktioner av lantmäteriarvodena. Den i motionen åberopade, föga berättigade jämförelsen mellan lantmätare och vissa andra tjänstemannagrupper synes utskottet ohållbar redan av den anledning, att lantmäteriförrättningar tillkomma på de enskilda jordägarnas initiativ, icke på statens, samt lantmäteriverksamheten i regel måste anses företrädesvis avse tillgodoseende av enskilda lantushållningsändamål, även om det å andra sidan må

vara sant, att jämväl betydelsefulla statsändamål därigenom främjas.

Det är givetvis icke utskottets mening att bestrida det angelägna i att landets jordbrukande befolkning icke betungas med oskäligt dryga lantmäterikostnader. Men motionärerna hava icke kunnat påvisa att ett dylikt betungande förekommer. Under den korta tid, som förflutit, sedan ifrågavarande angelägenhet senast var föremål för riksdagens behandling och sedan den nya lantmäteritaxans tillkomst, har, utskottet veterligen, icke någon allmännare klagan förspors, att den skedda taxenedsättningen varit från allmänhetens synpunkt otillräcklig. Av lantmäteristatistiken för år 1912 inhämtas, att under sagda år inom hela riket avslutats 4,902 lantmäteriförrättningar med en arvodessumma av 989,172 kronor. Medelkostnaden för varje förrättning utgjorde således 202 kronor. Då antalet delägare varit 16,832, har medelkostnaden för varje delägare uppgått till 59 kronor. Skiftade hektar utgjorde tillhopa 369,568, medelkostnaden för hektar således icke fullt 3 kronor. Undantager man de relativt kostsammare laga skiftena och fördelar kostnaderna för andra förrättningar, blir medelkostnaden för förrättning 125 kronor, och för varje delägare 48 kronor. Till kostnaderna komma visserligen ytterligare reseersättningar, godemäns arvoden och hantlangningskostnader, för vilka poster icke finnes någon fullständig statistik. Tages emellertid i betraktande, att i regel mycket lång tid förflyter till dess en fastighet, som varit föremål för lantmäteriförrättning, ånyo undergår sådan, torde man finna, att lantmäterikostnaderna numera i allmänhet böra vara relativt lätta att bära för jordägarna.

Utskottet vill därmed dock icke hava förnekat, att fall kunna förekomma, där jorddelningskostnaderna kunna verka tryckande, och där statens ytterligare mellankomst kan vara av behovet påkallad. Det synes emellertid utskottet som om staten redan genom ett flertal olika åtgärder givit uttryck åt en målmedveten redebogenhet i sådant hänseende.

Utskottet vill i detta avseende främst erinra om det betydelsefulla steg till beredande av lindringar i de mindre jordägarnas lantmäterikostnader, som blev taget vid innevarande års riksdag, då i syfte, icke minst att främja uppkomsten av småbruk och egna hem, ovanberörda anslag till vissa lantmätarens tjänsteresor — samtidigt med att riksdagen uttalade sin anslutning till Kungl. Maj:ts för

riksdagen tillkännagivna avsikt, att dessa resor genom ändrade, mera ändamålsenliga bestämmelser och villkor skulle, på ett effektivare sätt än hittills, lända till verklig nytta för de mindre jordägarna — utsträcktes till att avse icke blott resekostnaden ända fram till förrättningsstället utan ock, vid jordavsöndringar för obemedlades och mindre bemedlades räkning, själva *förrättningsarvodet*. Statshjälpen träffar här dem, som kunna antagas främst vara i behov därav och bör, då jordavsöndring i allmänhet måste anses utgöra den vanligaste formen för upplåtelse av mindre jordområden, tillika innebära ett verksamt stöd för egna hemsrörelsen. Det ligger, enligt utskottets förmenande, nära till hands att fortgå i den härigenom angivna riktningen, därvid givetvis statsverkets utgifter för dylika jorddelningsändamål torde komma att avsevärt stegras till stöd för den jordbrukande befolkningen.

I detta sammanhang vill utskottet jämväl erinra om de frikostiga statsbidrag, som beretts för vissa laga skiften inom Norrbottens län, genom beslut vid 1909 och 1910 års riksdagar.

Samma strävan att bereda understöd till lantmäterikostnader, just där behovet är särskilt framträdande, har föranlett Kungl. Maj:ts framställning till innevarande riksdag om statsbidrag till laga skifte i Ljungdalens by i Jämtlands län, vilken framställning av riksdagen bifallits. För att med statshjälpen träffa den verkliga jordbrukareklassen har härvid beslutats att — i likhet med vad som bestämts rörande bidragen till skifteskostnaden inom Jukkasjärvi och Karesuando socknar — bidrag icke må utgå till bolag eller sådan enskild ägare eller innehavare av i skiftet ingående fastighet, vilken icke blivit mantalsskriven inom socknen. Genom att statsverket sålunda bispringer jordägarna i fall, då verkligt behov prövas föreligga, torde bidraget bliva vida ändamålsenligare än genom en sänkning över hela linjen av lantmäterikostnaderna.

Enligt utskottets bestämda mening hava jordägarnas kostnader för lantmäteriförrättningar genom de uti 1909 års lantmäteritaxa vidtagna nedsättningarna nedbringats i sådan grad, att berättigade anledningar till missnöje i regel ej torde föreligga. Då det därjämte synes mindre lätt att efter blott några få års erfarenhet av nämnda tariffnedsättningar överskåda och tillfyllest bedöma dessas verknin-

gar, hyser utskottet redan av denna anledning betänkligheter mot att frågan så snart återupptages till prövning.

Med stöd dessutom av det ovan anförda, får utskottet hemställa,

att förevarande motion ej må av riksdagen bifallas.»

av herr *Linders* i fråga om utskottets motivering.
